

Kunskapslyft för barnets rättigheter

Redovisning av regeringsuppdrag 2023

2024

Kunskapslyft för barnets rättigheter Redovisning av regeringsuppdrag 2023

Producent SCB, Statistiska centralbyrån
Social statistik och analys,
Sektionen för samordning och tvärområden

Förfrågningar Nikolaus Koutakis
010-479 66 65
nikolaus.koutakis@scb.se

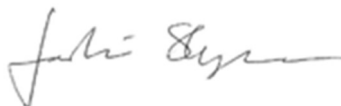
Du får kopiera och på annat sätt mångfaldiga innehållet.
Vi vill dock att du uppger källa på följande sätt:
Källa: SCB, Kunskapslyft för barnets rättigheter Redovisning av regeringsuppdrag 2023

Förord

I 2023 års regleringsbrev gavs SCB i uppdrag att ingå i regeringens kunskapslyft för barnens rättigheter. Instruktionen till uppdraget föreskrev att myndigheten ska analysera sina behov av att utveckla den praktiska tillämpningen av FN:s konvention om barnets rättigheter och utifrån analysen arbeta med identifierade utvecklingsområden.

Efter interna diskussioner, i användarråd och i kontakt med andra myndigheter bestämde SCB och Barnombudsmannen att gemensamt ordna en konferens för användare och producenter av statistik om barn. Huvudsyftet med konferensen var dels att svara upp mot statistik användares behov av att få ett samlat grepp om vilken data om barn som existerar, dels mot bakgrund av anmärkningar gällande brist på specifika data som är relaterade till barns levnadsvillkor från FN:s barnrättskommitté. Flera myndigheter var delaktiga i planeringen och genomförandet av dagen. SCB vill här passa på att tacka Barnombudsmannen för ovärderligt stöd och gott samarbete.

I denna rapport redovisas SCB slutsatser av arbetet med kunskapslyftet för barnets rättigheter.

SCB i mars 2014

Joakim Stymne
Generaldirektör

Nikolaus Koutakis
Handläggare

Innehåll

Förord	3
Utgångspunkter för SCB:s genomförande av uppdraget.....	5
Barnrättskommitténs rekommendationer om statistik	5
Slutsatser från Statskontorets uppdrag att analysera kunskapslyftet för barnets rättigheter	6
En konferens om datainsamling, analys och tillämpning av statistik för barnets rättigheter	7
Ett tillfälle till dialog om nuläge och behov.....	7
SCB presenterade ny statistik och utvecklingsarbete	7
Urvalsundersökningar ger bra beslutsunderlag	8
Registerdata är en rik källa att ösa ur men hur får man till den samlade bilden?	8
Behov av att synliggöra osynliga grupper	8
Panelsamtal om utmaningar.....	9
Slutsatser	10
Samordning och harmonisering.....	10
En samlad bild.....	10
Samarbete och erfarenhetsutbyte.....	10
Bilaga 1	12

Utgångspunkter för SCB:s genomförande av uppdraget

Instruktionen till uppdraget föreskrev att myndigheten ska analysera sina behov av att utveckla den praktiska tillämpningen av FN:s konvention om barnets rättigheter och utifrån analysen arbeta med identifierade utvecklingsområden.

I ett föregående uppdrag för 2022 identifierade SCB på ett generellt plan att uppgiften, med myndighetens uppgift och verksamhet i åtanke, å ena sidan handlar om att tillgängliggöra statistisk information *om* barn och å andra sidan att tillgängliggöra statistisk information *till* barn. SCB publicerar årligen och löpande statistik om barn och deras familjer och arbetar med att utveckla statistiken om barn utifrån ett användarperspektiv. I slutrapporten till regeringsuppdraget för 2022 noterade SCB att ett fortsatt arbete kunde gå vidare i något av följande huvudspår:

1. Kommunicera statistiskt förankrad information till barn.
2. Undersöka vilka aspekter av barnkonventionen som kan åskådliggöras med statistisk information som SCB förfogar över samt vilka som saknas.
3. Reflektera hur barnkonventionen praktiskt påverkar en central aspekt av SCB:s verksamhet: datainsamling. Där en angelägen aspekt att studera är hur SCB förhåller sig till barn som uppgiftslämnare i statistiska undersökningar.

När FN:s barnrättskommitté lämnade rekommendationer till Sverige efter sin senaste granskning blev det naturligt att i 2023 års uppdrag fokusera arbetet mot att undersöka vilken statistisk information som finns i det svenska statistiksystemet och vilken som saknas. Aspekter kring organisation och samarbete inom statistiksystemet var också aktuella att reflektera vidare över.

Barnrättskommitténs rekommendationer om statistik

FN:s Kommitté för barnets rättigheter granskar regelbundet konventionsstaternas efterlevnad av FN:s konvention om barnets

rättigheter. Granskningen av Sverige gjordes senast i januari 2023¹. Flera påpekanden i de sammanfattande rekommendationerna och slutsatserna berör datainsamling och statistik.

I de sammanfattande rekommendationerna och slutsatserna som berör datainsamling och statistik påpekades att:

- För att bättre förstå utsatta grupperns situation behöver Sverige förbättra insamlingen av data genom att inkludera redovisningsgrupper som ålder, kön, funktionsnedsättning, bostadsort, etniskt ursprung, och socioekonomisk bakgrund.
- Det finns behov av förbättringar av insamling och analys av diskriminering, funktionsnedsättning, statslöshet, okänd nationalitet, socioekonomisk situation och våld mot barn, inklusive övergrepp och sexuellt utnyttjande.
- Det bör säkerställas att det finns en fungerande samordning och delning av data mellan olika departement, yrkesgrupper och organisationer inom det civila samhället.
- Data ska användas för att utforma och utvärdera politik och projekt som rör barns rättigheter.
- Data och analys om könsrelaterat våld och sexuellt utnyttjande utvecklas och inkluderar uppgifter om hur många fall som rapporterats, utretts och lett till lagföring, samt vilka straff som gärningsmännen fått. Denna information menar man är viktig för att genomföra den nationella strategin mot våld.
- Det är angeläget att man aktivt förebygger att barn slutar- eller har stor frånvaro från skolan genom att analysera orsakerna, och utifrån det skapar en nationell förebyggande strategi. Det förutsätter utarbetandet av riktlinjer för att upptäcka, dokumentera och hantera skolfrånvaro, samt att regelbundet samla in data.

Slutsatser från Statskontorets uppdrag att analysera kunskapslyftet för barnets rättigheter

I oktober 2023 redovisade Statskontoret en analys av genomförandet av Kunskapslyftet för barnets rättigheter tillsammans med ett antal förslag till regeringen. Underhandskontakter med Statskontoret gav vid handen att utredningen tydliggjort att det redan i dag finns mycket data över barns levnadsvillkor men att den behöver bli mer samordnad och lättillgänglig.

En konferens om datainsamling, analys och tillämpning av statistik för barnets rättigheter

Mot bakgrund av Barnrättskommitténs rekommendationer, diskussioner i användarråd, samt utifrån en insikt om ett behov av mer samordning och bättre tillgänglighet till statistik om barns levnadsvillkor beslutades i samråd med Barnombudsmannen att arrangera en konferens om barnstatistik för såväl användare som producenter av barnstatistik. Konferensen tog sin utgångspunkt i kommittén för barnets rättigheters slutsatser och rekommendationer samt att ta steg mot samordning och gemensam handling.

Ett tillfälle till dialog om nuläge och behov

Målet med konferensen var att presentera ett nuläge men även att diskutera vad som kan göras för att bättre följa upp barns levnadsförhållanden i den officiella statistiken. Ett relaterat syfte med dagen var att diskutera vilka källor, analyser och kunskapsunderlag som saknas. Konferensen genomfördes den 18 oktober² och finansierades tillsammans med Barnombudsmannen. Flera myndigheter var delaktiga i planeringen och genomförandet av dagen.

I Barnombudsmannens inledningsanförande adresserades frågan hur vi arbetar med statistik för att förbättra barns rättigheter? SCB talade om vikten av att skapa sig en bättre förståelse för vilken information som existerar, men också vad som saknas.

SCB presenterade ny statistik och utvecklingsarbete

SCB presenterade huvudresultaten från rapporten Boende för barn med särlevande föräldrar, som ett exempel på rapporter med barn- och familjestatistik som SCB producerar. Vidare presenterades den nya Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF), en undersökning som samlar in uppgifter om boende, fritid, familj, hälsa, ekonomi, trygghet och funktionsnedsättning direkt från barn. Dessutom presenterades ett pågående arbete med att definiera och operationalisera funktionsnedsättning, svårigheterna att hitta

² 90 deltagare från 41 myndigheter och organisationer deltog på plats, se bilaga 1.

målgruppen, och vikten att testa frågorna för att kunna anpassa insamlandet utifrån målgruppens behov.

Funktionsnedsättning återkom under dagen som en av de stora utmaningarna. Gemensamma termer och ett gemensamt mått för att stärka jämlikhet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning diskuterades.

Urvalsundersökningar ger bra beslutsunderlag

Ett sätt att följa upp levnadsförhållanden för barn är genom undersökningar som riktar sig direkt till barn. Resultat från urvalsundersökningar ger bra underlag för beslut eftersom de ger en god bild av populationen.

Representanter från Brottsförebyggande rådet berättade om urvalsundersökningarna Skolundersökning om brott och Nationella trygghetsundersökningen, NTU. En aktuell rapport om rekrytering av barn och ungdomar till kriminella nätverk nämndes också.

Folkhälsomyndigheten informerade om flera undersökningar, bland annat Skolbarns hälsovanor som görs i samarbete med Världshälsoorganisationen, Miljöhälsoenkäten och Nationella folkhälsoenkäten.

Registerdata är en rik källa att ösa ur men hur får man till den samlade bilden?

Socialstyrelsens representant berättade att de har en stor mängd data om barns levnadsförhållanden i registerdata från hälso- och sjukvården och socialtjänsten. De samlar även in data inom Öppna jämförelser och tar fram analyser och rapporter, till exempel om antalet barn- och unga som får en heldygnsinsats, antal barn och unga som får öppenvårdsinsatser, barn i olika placeringsformer, överlevnad i barncancer, antalet vårdtillfällen i heldygnsvård, inklusive tvångsvård, vanligaste psykiatriska huvuddiagnoser och mycket mer.

Socialstyrelsen förfogar över stora underlag som skulle kunna användas till uppföljning och förbättring av verksamheter för barn och unga, en utmaning är hur det kan bidra till en samlad bild över vad som behöver förbättras för barn och unga.

Behov av att synliggöra osynliga grupper

Specialpedagogiska skolmyndigheten lyfte problematiken att det finns kunskapsluckor när det gäller hur skolan fungerar för barn och elever med funktionsnedsättning, en grupp som behöver bli hörd. Befintliga undersökningar skulle vinna på att kompletteras med anpassade frågor och inkludera även denna grupp.

En medarbetare från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor berättade om två återkommande undersökningar – Nationella

ungdomsenkäten och Attityd- och värderingsstudien. Teman som de undersökt är bland annat ekonomisk utsatthet, psykisk hälsa och etablering i arbetslivet.

Panelsamtal om utmaningar

Dagen avslutades med en paneldiskussion besående av representanter från BRÅ, FHM; SCB; SOS och SPSM. Under panelsamtalet kom flera kommentarer och synpunkter från åhörarna.

I samtalet blev det uppenbart att mer statistik än de som förekommer i återkommande rapporter finns tillgänglig hos svenska myndigheter. Uppgifterna redovisas vanligen inte med mindre än att en förfrågan inkommer. Ett relaterat problem är att de som är konsumenter av statistik om barn sällan frågar om annan statistik än den de känner till.

I diskussionen om relevant statistik som saknas nämndes avsaknaden av nationella data kopplat till primärvården samt ett nationellt socialtjänstregister. Dessutom är kunskapen om barns brottslighet mycket begränsad eftersom de som inte är straffmyndiga (under 15 år) inte ingår i kriminalstatistiken eller annat nationellt register. Vidare diskuterades problemet med att vissa grupper av barn och unga exkluderas från nationella undersökningar, som exempel lyftes elever från anpassad grundskola, specialskola och anpassad gymnasieskola.

Det påpekades vidare att insamling av data behöver målgruppsanpassas utifrån respondentens förmåga. Särskilt utsatta grupper av barn kan behöva särskilt anpassad information och utformning av insamlingsinstrument. Det betonades att insamling från vissa grupper måste få vara mera resurskrävande. Annars kommer kvalitetsbristerna i redovisningen av förhållanden för grupper, till exempel personer med funktionsnedsättning, adopterade, familjehemsplacerade med fler att bestå.

Till sist lyftes nödvändigheten av myndighetssamverkan gällande datainsamling och registerhållning. Det skulle kunna minska uppgiftslämnarbördan, främja samordning och ensning av begrepp och definitioner och på så vis göra det lättare för statistikanvändare att finna just det de söker. Som ett exempel på avsaknad av gemensamma termer och definitioner nämndes begreppet funktionsnedsättning.

Slutsatser

På konferensen blev det uppenbart att det finns såväl engagemang, vilja och behov från medverkande myndigheter och organisationer att samarbeta och utveckla statistik om barn, både från användare- och producenter. Föreläsningarna och paneldebatten visade på insiktsfull självkritik.

Samordning och harmonisering

SCB:s samlade bedömning är att det saknas plattformar inom det svenska statistiksystemet där ett gemensamt ansvar för statistik om barn kan tas. Ett samlat ansvar för samordning och harmonisering kan vara ett bra första steg för att komma till rätta med utmaningarna och FN-kommitténs påpekanden.

Ett sådant samlat ansvar kan underlätta för statistikanvändarna och bidra till en helhetssyn på statistikproduktion och tillgängliggörande. Det kan skapa goda förutsättningar för utveckling av statistikens kvalitet, minskar risken för att flera myndigheter samlar in liknande uppgifter och tydligare kan skapa sig en uppfattning av vilken statistik som saknas.

Statistik om barn med funktionsnedsättning är en aktuell utmaning. Vissa grupper av barn och unga exkluderas från nationella undersökningar. Insamling av data behöver målgruppsanpassas utifrån respondentens förmåga. Särskilt utsatta grupper av barn kan behöva särskilt anpassad information och utformning av insamlingsinstrument. Gemensamma termer och gemensamma mått kan stärka jämlikhet och delaktighet för barn med funktionsnedsättning.

En samlad bild

Det finns stora mängder data och statistik hos svenska myndigheter. Mycket mera än det som presenteras och tillgängliggörs i återkommande rapporter och statistikredovisningar. Ett problem är att de som är konsumenter av statistik om barn sällan frågar om annan statistik än den de känner till. Det saknas en samlad bild av vad som finns och hur denna statistik och data kan ge ett underlag till vad som behöver förbättras för barn och unga.

Samarbete och erfarenhetsutbyte

SCB kan konstatera att det finns ett stort behov av att samarbeta och utbyta erfarenheter om statistik om barn inom det svenska statistiksystemet. Liksom av att föra dialog om statistikens användning och tillgänglighet med olika användare. Det stora intresset för deltagande i konferensen från såväl användare av statistik som

producenter, och det mycket aktiva deltagandet från medverkande och publik, indikerar att det finns ett uppdämt behov att fylla.

Bilaga 1

Deltagande myndigheter och organisationer

Barnhälsovårdsenheten i Region Stockholm
Barnhälsovårdsenheten, Region Dalarna
Barnombudsmannen
Brottsförebyggande rådet
Brottsoffermyndigheten
Central barnhälsovård, Regionhälsan, V. Götaland
Centrala barnhälsovårdsenheten i Region Stockholm
Flens kommun
Folkhälsomyndigheten
Göteborg Stad
Inspektionen för socialförsäkringen, ISF
Inspektionen för vård och omsorg
Institutet för mänskliga rättigheter
Karolinska Institutet
Konsumentverket
Kronofogden
Kulturrådet
Länsstyrelsen i Södermanlands län
Länsstyrelsen Stockholm
Länsstyrelserna
Migrationsverket
MSB
Myndigheten för delaktighet
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Norrköping kommun
Regeringskansliet
Region Dalarna
Region Gävleborg
Regionhälsan Central Barnhälsovård Västra Götaland
SCB
Skolverket
SLK/Göteborgs stad
Socialstyrelsen
Specialpedagogiska skolmyndigheten
Statens medieråd
Statens skolinspektion
Sundbybergs stad
Svenska avdelningen av internationella Juristkommissionen
Uppsala kommun
Östhammars kommun